

НАУКОВИЙ ВІСНИК
Ужгородського університету

Серія

ЕКОНОМІКА

Спецвипуск 22

Частина II

2007

Редакційна колегія:

- Мікловда Василь Петрович** – доктор економічних наук, професор, чл.-кор. НАН України, завідувач кафедри економіки, менеджменту та маркетингу, декан економічного факультету Ужгородського національного університету
(головний редактор)
- Пітюлич Михайло Іванович** – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економічної теорії Ужгородського національного університету
(заступник головного редактора)
- Надь Наталія Мирославівна** – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки, менеджменту та маркетингу Ужгородського національного університету
(відповідальний секретар)
- Слава Світлана Степанівна** – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки, менеджменту та маркетингу Ужгородського національного університету
- Бойко Микола Миколайович** – доктор економічних наук, професор кафедри економіки, менеджменту та маркетингу Ужгородського національного університету
- Лендел Михайло Андрійович** – доктор економічних наук, член-кореспондент Української академії аграрних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин Ужгородського національного університету
- Рушак Михайло Юрійович** – доктор економічних наук, професор кафедри економіки, менеджменту та маркетингу Ужгородського національного університету
- Даньків Йосип Якимович** – кандидат економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку та аудиту Ужгородського національного університету
- Лечиґа Йосип Йосипович** – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри фінансів Ужгородського національного університету

Рецензенти:

Доктор економічних наук, професор **О.К. Алмашій**
Доктор економічних наук, професор **В.І. Ярема**

Адреса редакції: 88000, м. Ужгород, пл. Народна, 3,
Економічний факультет Ужгородського національного університету.
Тел./факс: (03122) 3-23-67, 61-23-13.

Видається з 1994 року.

Свідоцтво про державну реєстрацію серія КВ № 7972 від 9 жовтня 2003 року.

Затверджено додатком до постанови президії ВАК України від 9 лютого 2000 р., №2-02/2 і включено до переліку №4 наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук.

Затверджено вченою радою Ужгородського національного університету, протокол №8 від 27.09.2007 р.

ЗМІСТ

Розділ 1 ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ	9
---	----------

Кужельний М.В., Давидов Г.М.

Методичні засади прийняття і виконання аудитором завдань із надання впевненості	9
--	---

Кіндрацька Л.М.

Знак якості реформованій системі бухгалтерського обліку: так чи ні?	17
---	----

Корецький Б.М.

Категоріальний апарат і методи діагностики сталого розвитку суб'єктів господарювання в Україні	22
---	----

Крупка Я.Д., Мельник Р.О.

Теоретичні основи та принципи формування аудиторського висновку	28
---	----

Мних Є.В.

Аналітичні основи креативного фінансового менеджменту	33
---	----

Нападовська Л.В.

Основні напрями розвитку та удосконалення системи бухгалтерського обліку в умовах глобалізації економіки	39
---	----

Отенко І.П., Ярошенко О.Ф.

Аналіз та оцінка факторів економічної безпеки підприємства	43
--	----

Петрик О.А.

Особливості розвитку аудиту в Україні та світі в умовах глобалізації економіки: реалії та перспективи	48
--	----

Пушкар М.С.

Інтелектуалізація системи обліку	56
--	----

Сопко В.В., Брадул О.М.

Аналіз і оцінка інвестиційної привабливості корпорацій	58
--	----

Ткаченко Н.М.

Гармонізація бухгалтерського обліку та фінансової звітності з міжнародними стандартами	62
---	----

Шкарабан С.І.

Оперативний економічний аналіз: витоки становлення і розвитку 66

Верига Ю.А., Пишенична А.Ж.

Економічний механізм управління: проблемні питання отримання аудитором розуміння суб'єкта господарювання та його середовища. 68

Даньків Й.Я., Остап'юк М.Я.

Господарська діяльність, облік та фінанси Запорізької Січі 72

Дрозд І.К.

Шляхи підвищення ефективності зовнішнього державного фінансового контролю. . . 75

Лучко М.Р., Яцишин Н.З.

Особливості організації аудиторської роботи в умовах використання комп'ютерних інформаційних систем. 79

Микитюк П.П.

Аналіз інноваційної діяльності в Україні: проблеми та шляхи її вирішення 82

Ножова Г.М.

Контроль і аналіз виконання планових завдань за центрами відповідальності 88

Озеран В.О., Озеран А.В.

Аспекти обліку операційної діяльності ринків 93

Парасій-Вергуненко І.М.

Модель комплексного аналізу конкурентів банку: напрями дослідження та інформаційне забезпечення 100

Труш В.Є., Яценко В.Ф.

Методичні особливості розподілу непрямих (загально виробничих) витрат у будівництві. 107

Гадзевич О.І.

Бюджетний метод в управлінні фінансовим станом підприємства 112

Гедз М.Й.

Сутність незалежного аудиту та шляхи його вдосконалення в Україні 115

Малярєвський Ю.Д., Басова І.О.

Управлінський облік у системі обліку та системі управління 122

Топалов А.Д.

Управління формуванням прибутковості виробництва та реалізації продукції 126

Тютюнник П.С., Волошан І.Г.

Формування потоків облікової інформації в системі управління підприємством 129

Вакаров В.М.

Взаємозв'язок між організацією проведення аудиту та розвитком методичних прийомів аудиту 133

УДК 657

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ АУДИТОРСЬКОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Лучко М.Р.,
Яцишин Н.З.

У статті зосереджено увагу на проблемах комплексної автоматизації діяльності аудиторської фірми та процедур проведення аудиту і супутніх послуг. Зокрема, автори зупиняються на видах комп'ютерних інформаційних систем (КІС) аудиту, проводять аналіз наявного програмного забезпечення аудиту на українському ринку, а також описують вимоги, яким мають відповідати автоматизовані продукти такого спрямування. Даються рекомендації аудиторським фірмам щодо розробки стратегії по відношенню до комп'ютерних інформаційних систем, яка б включала порядок переходу на використання КІС, способи придбання або розробки КІС і способи захисту інформації.

Ключові слова: комп'ютерна інформаційна система (КІС), стратегія впровадження КІС, аудиторська програма, база даних, аудиторська процедура.

ВСТУП

В сучасних умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій перед аудиторськими фірмами стоїть проблема розробки ефективних комп'ютерних систем, які б, з одного боку, сприяли підвищенню якості аудиторських послуг, а з іншого – знижували трудомісткість аудиторських перевірок. Впровадження комп'ютерних інформаційних систем (КІС) в аудиторській діяльності можна розглядати в двох напрямках: використання програмного забезпечення для організації аудиторської роботи та використання спеціалізованих аудиторських програмних продуктів для проведення аудиту в комп'ютерному середовищі клієнта. Якщо перший напрямок в аудиті дещо відпрацьований, тобто аудиторська фірма, як юридична особа, використовує програмні продукти типу Word, Excel для документування власної господарської діяльності, то другий напрямок є абсолютно не відпрацьований. В Україні немає жодного спеціалізованого аудиторського програмного продукту, який можна використати для проведення комп'ютерного аудиту. На нашу думку, вітчизняним аудиторським фірмам потрібно створення автоматизованої інформаційної системи аудиторської діяльності, яка охоплювала б всі основні її напрямки, починаючи від аудиту та надання супутніх послуг і закінчуючи управлінням всією аудиторською фірмою як цілісною господарською одиницею.

На даний час проблема комп'ютеризації проведення аудиту в незначній мірі висвітлена в літературі. Але, без сумніву, і економісти-теоретики, і ау-

дитори-практики розуміють, що майбутнє не за “господарським контролем” або “аудитом”, а за “комп'ютерним аудитом” у широкому значенні. Про це свідчать вітчизняні публікації Івахненкова С.В. [1], а також російських аудиторів та науковців: Баранової О.В. [2], Горемікіна А. [3], Подольського В.І. [4]. Зокрема, Баранова О.В. вважає, що використання інформаційних систем аудиту в ході проведення перевірки є одним із способів підвищення її ефективності і зниження трудомісткості; використання комп'ютерних даних бухгалтерського обліку економічного суб'єкта, що перевіряється, суттєво підвищує якість аудиторської перевірки; комп'ютеризовані процедури аудиту дозволяють зрозуміти систему бухгалтерського обліку клієнта, його організацію, відмітити сегменти обліку, що потребують особливої уваги аудитора. Застосування автоматизованих інформаційних систем в аудиті дозволяє полегшити використання аналітичних процедур, інформація може бути наглядно представлена в графічному вигляді [2; С. 53].

Однак, попри всі переваги використання автоматизованих інформаційних систем аудиту наголошуємо, що на даний час в Україні немає програмного продукту, котрий би відповідав професійним вимогам і оптимально поєднував співвідношення “ціна-якість” на відповідному рівні.

Спробуємо дослідити основні критерії, яким повинне відповідати програмне забезпечення для організації та проведення аудиторських перевірок та вказати шляхи удосконалення КІС.

1 ВИДИ АВТОМАТИЗОВАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ АУДИТУ ТА ВИМОГИ ЩОДО ЇХ РОБОТИ

Згідно з МСА 401 “Аудит в середовищі комп'ютерних інформаційних систем (КІС)”, аудитор повинен розглянути вплив середовища КІС на ау-

Лучко Михайло Романович, к.е.н., професор, директор Тернопільської філії Європейського університету.
Яцишин Наталія Зіновівна, старший викладач кафедри економіки Тернопільської філії Європейського університету.

диторську перевірку. Завдання аудиту не змінюються в середовищі КІС, але оброблення, зберігання і взаємозв'язок інформаційних потоків, а також система управління і внутрішнього контролю, які використовуються клієнтом, зазнають впливу комп'ютерної техніки. Отже, крім того, що потрібно оцінити ризики систем бухгалтерського обліку та внутрішньогосподарського контролю, необхідно врахувати ризик правильності алгоритмів комп'ютерних облікових систем клієнта та належної їх побудови. Цілком реальною є ситуація, коли бухгалтер може правильно ввести первинну інформацію, а комп'ютерна програма неправильно цю інформацію інтерпретує. Тому, враховуючи специфіку аудиторської діяльності, основними вимогами до аудиторського програмного забезпечення є наступні:

- наявність розвинутих засобів контролю операцій. Контроль може здійснюватись не тільки в момент оформлення документа або проводки, як в бухгалтерських програмах, але й тоді, коли виникає в цьому потреба;

- гнучкість. Програма повинна мати можливість швидко переналаштуватися на специфіку діяльності клієнта, на його План рахунків (страхова компанія, виробниче підприємство, бюджетна організація);

- ергономічність – наявність засобів для зручного введення великої кількості інформації, швидкого і простого формування звітів. Аудитор не є програмістом, тому програма повинна бути простою в користуванні;

- зв'язок на рівні баз даних з бухгалтерськими програмами. Необхідним є налаштування аудиторських програм на бухгалтерські бази даних.

Практика свідчить, що при проведенні аудиту використовуються існуючі програми бухгалтерського обліку, юридичні бази даних, програми аналізу фінансово-господарської діяльності та інші спеціальні програми. Вітчизняні аудитори в більшості використовують прикладні програми для виконання аналітичних процедур, але, на відміну від зарубіжних колег, розрахунки проводяться переважно на завершальній стадії аудиту.

В даний час аудиторам у своїй роботі часто доводиться зустрічатися з автоматизованими системами обліку. Засіб обробки господарських операцій і ведення обліку істотно впливають на організаційну структуру підприємств, процедури і методи проведення аудиту.

При проведенні аудиту необхідно врахувати такі особливості:

- рівень автоматизації завдань бухгалтерського обліку;

- наявність методик проведення аудиту на підприємстві;

- доступність облікових даних;
- складність існуючої автоматизованої системи обліку, контролю і аудиту.

На практиці для підприємств, з якими аудиторська фірма має довгострокові договірні відно-

сини, розробляються спеціальні аудиторські модулі, вбудовані в існуючі програмні засоби обліку, контролю і аудиту.

Програмні засоби використовують два види контролю даних:

- систематичний контроль, коли облікові дані тестуються за всіма основними критеріями (діапазон, зіставлення з нормативною інформацією тощо);

- вибіркового контролю, що проводиться на деякій вибірці даних (за визначеними операціями, за окремими завданнями і т. д.).

На світовому ринку програмного забезпечення представлені різноманітні продукти для аудиторів, які можна поділити на дві великі групи: пакети прикладних програм загального і проблемно орієнтованого призначення та програми автоматизації управління аудитором.

Група пакетів прикладних програм загального і проблемно орієнтованого призначення включає в себе універсальні програми, з якими повинен працювати аудитор. За функціональним призначенням і застосуванням їх можна поділити на:

- текстові редактори;
- табличні процесори;
- правові бази даних і довідники;
- бухгалтерські програми та їх окремі модулі;
- спеціалізовані статистичні пакети загального призначення;

- програми фінансового аналізу та їх окремі модулі;

- програми електронного документообігу.

Група програм автоматизації управління аудитором використовують для автоматизації управління саме аудиторською фірмою. За допомогою цих програм можна розрахувати собівартість виконаних робіт та вести облік цих робіт, формувати договори, акти виконаних робіт тощо.

Такі програми використовують протягом усього процесу аудиту аж до підготовки та обґрунтування аудиторського висновку.

Основними вимогами до автоматизованих інформаційних систем аудиту ми вважаємо наступні:

- програма повинна бути конструктором і дозволяти користувачам самостійно налагоджувати методологію аудиторської перевірки;

- можливість реалізувати взаємозв'язок розділів аудиту, аудиторських процедур, типових операцій;

- передбачати різні способи статистичного вибіркового дослідження;

- мати можливість імпорту даних бухгалтерського обліку з найпоширеніших бухгалтерських програм;

- автоматично заповнювати робочі документи аудитора даними бухгалтерського обліку;

- містити базу потенційних порушень, а також інструменти для її самостійного наповнення;

- планувати бюджет проєкту;

- дозволяти узагальнювати виявлені порушення та на їх основі готувати альтернативну звітність;

- забезпечувати можливість взаємозв'язку аудиторських процедур і господарських операцій;
- забезпечувати ведення клієнтської бази, підготовку і зберігання договорів, рахунків і актів виконаних робіт.

Тобто, найголовніша вимога до аудиторських програмних продуктів – комплексність відображення окремих аудиторських перевірок та управління аудиторською фірмою в цілому.

2 РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙ АУДИТУ В СЕРЕДОВИЩІ КОМП'ЮТЕРНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Аудиторська фірма при умові прийняття рішення щодо використання в своїй роботі інформаційних систем та проведення аудиторських процедур в середовищі КІС повинна дуже уважно оцінити переваги і недоліки від впровадження інформаційних систем. Якщо аудиторська фірма дає позитивну відповідь на таке запитання (а це є необхідністю в сучасних умовах), то вона повинна перш за все розробити стратегію по відношенню до КІС. Стратегія впровадження комп'ютерних інформаційних систем має бути складовою загального довгострокового плану розвитку фірми.

До переваг від розробки такої стратегії можна віднести наступне:

- стратегія стане базою для оцінки впливу нових технологій на досягнення завдань, поставлених перед аудиторською фірмою, а також зможе стати критерієм порівняння з діяльністю інших аудиторських фірм;
- використання інформаційних систем дає конкурентні переваги перед іншими суб'єктами ринку аудиторських послуг;
- використання КІС сприяє підвищенню якості аудиторських послуг, що є співзвучним з цілями аудиторської фірми;
- використання КІС забезпечить більш ефективне керівництво і дієвий контроль за роботою аудиторської фірми.

Аудиторська фірма може замовити розробку КІС у спеціалізованих фірм-розробників або купити вже наявний на ринку програмного забезпечення готовий продукт. І перший, і другий варіанти мають свої переваги і недоліки.

До переваг першого варіанту можна віднести: точну відповідність вимогам клієнта, нова інформаційна система буде повністю інтегрована в діючий бізнес, права власності будуть належати аудиторській фірмі, що дає можливість продажу авторських прав іншим суб'єктам. Недоліками першого варіанту є великі затрати, довгий період розробки, потреба в навчанні співробітників фірми.

Купівля наявного на ринку програмного забезпечення допоможе зекономити час і гроші, крім цього аудиторська фірма зможе купити той продукт, який зарекомендував себе з позитивної сторо-

ни. Але таке програмне забезпечення не зможе бути настроєним на специфічні для фірми завдання.

В умовах України, на нашу думку, аудиторським фірмам варто скористатися послугами експерта для вибору оптимального продукту закордонних розробників і налаштування його на українську специфіку.

Ще один із найважливіших моментів створення КІС – збереження даних. Забезпечення збереження даних в інформаційній системі аудиту є основним завданням ризик-менеджменту аудиторської фірми, суть якого полягає в оцінці ризику та потенційного ефекту від втрати безпеки системи, її єдності. Оцінка ризику потрібна для того, щоб скласти план дій у випадку виникнення загрози порушення безпеки даних. Загрозою втрати даних може бути стихійне лихо, "людський фактор" (недостатня кваліфікація працівника, допущення навмисних та ненавмисних помилок).

Тому основними способами захисту інформації від цих факторів можна назвати наступні:

- встановлення системи пожежної безпеки;
- логічне управління доступом (наприклад, використання системи паролів);
- кодування даних;
- використання антивірусних програм;
- підвищення кваліфікації працівників фірми.

Для забезпечення ефективності аудиту в середовищі КІС необхідно забезпечити високий рівень компетентності і професійної майстерності персоналу аудиторської фірми; дотримання вимог щодо відповідальності аудитора за якісне проведення перевірки в умовах КІС; організацію і планування аудиторських процедур із допомогою комп'ютерів; забезпечення автоматизованої системи обліку та внутрішнього контролю; отримання достатніх і надійних доказів у середовищі КІС.

Отже, КІС аудиту представляє собою більш високий рівень інтеграції даних про кожен аудиторський проект, ніж окремі програми. Якщо є необхідність, то комп'ютерна інформаційна система аудиту може бути настроєна на управління всією аудиторською фірмою, і крім аудиту може включати в себе надання супутніх послуг. Тоді інформаційна система буде більш розширена, а її розділи будуть містити інформацію про кожен операцію.

ВИСНОВКИ

Комп'ютерні інформаційні системи аудиторської діяльності є одним з недооцінених ресурсів, правильне використання яких може підвищити ефективність і якість роботи аудиторської діяльності в цілому. Разом з тим КІС можна вважати одним із факторів конкурентних переваг фірми, оскільки власник чи користувач КІС зможе пропонувати дешевший якісний аудит із меншими затратами ресурсів.

Зазначимо, на сьогоднішній момент є всі передумови для розробки комп'ютерних інформаційних систем аудиторської діяльності. Однак основ-

на вимога до такого програмного забезпечення – комплексність відображення окремих аудиторських перевірок та управління аудиторською фірмою в цілому.

Якщо аудиторська фірма прийняла рішення про розробку або купівлю програмного забезпечення, то варто значну увагу приділити стратегії по відношенню до КІС. Дана стратегія може бути відображена в довгостроковому плані розвитку аудиторської фірми і буде регулювати основні напрямки розвитку інформаційних систем, основним з яких є забезпечення збереження інформації. Надзвичайно важливим є усунення вищезазначених причин втрати чи спотворення інформаційних даних як по фірмі, так і по аудиторських процедурах.

Процес автоматизації аудиторської діяльності розвивається доволі швидкими темпами і цей розвиток має великі перспективи. Автоматизований якісний аудит зможе об'єктивно відобразити реальний стан справ на ринку не тільки по відношенню до конкретного замовника аудиту, але й по відношенню до всіх суб'єктів ринку, допомагаючи знайти резерви росту і надходження інвестицій як зі сторони держави, так і приватних осіб.

Отже, комп'ютерні інформаційні системи аудиту стають надзвичайно важливим елементом, від якого залежить якість аудиторської діяльності і, відповідно, ефективність функціонування економічної системи в цілому. В подальших дослідженнях варто буде зупинитись на аналізі якості аудиту до і після впровадження КІС на аудиторській фірмі.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Івахненко С.В. Автоматизація аудиту в Україні та світі: підходи і програмне забезпечення // Аудитор України. – 2007. – № 3. – С. 3-8.
2. Баранова О.В. Информационные системы аудита // Бухгалтерский учет и аудит. – 2006. – Март-апрель. – С. 53-58.
3. Горемыкин А. Автоматизация аудита // Финансовая газета. – 2005. – № 7 (февраль).
4. Подольский В.И., Щербакова Н.С., Комиссаров В.Л. Компьютерный аудит: Практ. пособие / Под ред. проф. В.И. Подольского. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. – 128 с.

УДК 330.322

АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ

Микитюк П.П.

У статті проведено аналіз системи інноваційної політики країни, визначено основні завдання щодо структурної перебудови національної економіки на наукових засадах. Запропоновано шляхи і засоби розв'язання існуючих проблем у розвитку інфраструктури інноваційної діяльності.

Ключові слова: *інноваційна діяльність, фінансові ресурси, інноваційна сфера, ринок інноваційних продуктів.*

ВСТУП

Постановка проблеми. Багато експертів в Україні вважає, що головною причиною того, що інноваційний розвиток в країні гальмується, є дефіцит фінансових ресурсів. Але майже зовсім не звертають уваги на падіння платоспроможного попиту на науково-технічну продукцію з боку держави і підприємницького сектора, погіршення якісних характеристик наукових кадрів і матеріально-

технічної бази досліджень та інші не менш важливі причини.

В Україні за останні роки, незважаючи на деякі успіхи в стабілізації макроекономічних показників, не вдається домогтися відчутних результатів в експорті інноваційної продукції та створенні сприятливих умов для інноваційної діяльності вітчизняних виробників. На жаль, українська інноваційна сфера також поки не стала по-справжньому привабливою для вітчизняних і іноземних інвесторів. Значною мірою такий результат пов'язаний з обмеженими можливостями держави в спрямуванні фінансових потоків в інноваційний розвиток

Микитюк Петро Петрович, к.е.н., доцент, докторант економіки і управління інвестиціями Тернопільського національного економічного університету.